

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента Дугінець Ганни Володимирівни на дисертаційну роботу Свердлової Юлії Олегівни «Людський капітал в стратегії конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

В умовах загострення глобальної конкуренції головним чинником, що забезпечує економічне зростання та міжнародну конкурентоспроможність країн є людський капітал. Тому особливого значення набувають проблеми розвитку людини, що є носієм ідей, знань, досвіду, інформації. Світовий досвід свідчить, що найбільша увага до соціального розвитку надається в країнах Європейського Союзу, які дотримуються концепції соціально орієнтованої економіки. Саме ці країни мають найвищі рейтинги в розвитку людського капіталу, міжнародної конкурентоспроможності та інноваційного розвитку. З іншого боку, реалізація євроінтеграційної стратегії, визначеної в Конституції України, а також підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, обумовлюють необхідність докладного вивчення та запозичення досвіду впровадження найбільш ефективних механізмів функціонування соціально орієнтованої економіки, що діють в низці західноєвропейських країн, та адаптації соціальних стандартів країни до умов Співтовариства. Співробітництво України з країнами ЄС в сфері освіти, науки та технологій сприятиме розвитку людського капіталу та адаптації соціальної сфери до європейських соціальних стандартів. В цьому контексті варто відмітити представлену дисертаційну роботу Свердлової Ю.О., відзначити її актуальність, наукову значимість і практичну направленість. Питання, на які автор дисертації намагається дати відповідь, за своїм обсягом, глибиною висвітлення та переконливістю аргументів свідчить, що економічна наука поповнилась

науковою розробкою, що має важливі теоретико-методичні і прикладні положення.

Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота виконана в рамках двох держбюджетних науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин Національного авіаційного університету “Національна економічна стратегія розвитку України в глобальному середовищі” (виконувалася з 01.09.2009 р. по 01.12.2014 р., No 36/15.01.01) та “Диверсифікація соціально-економічного співробітництва України з Європейським Союзом” (виконується з 2015 р., No 48/15.01.01), в рамках яких систематизовано провідні тенденції розвитку європейської соціальної моделі та її вплив на конкурентоспроможність країн ЄС.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, ступінь і повнота вирішення поставлених завдань

Вірогідність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій базується на використанні офіційних звітів Європейського Союзу, ОЕСР, Світового банку, щорічних доповідей ООН, даних Державної служби статистики України, монографічних досліджень, наукових статей періодичних видань, матеріалів науково-практичних конференцій, міжнародних програм соціально-економічного розвитку, інформаційно-аналітичних ресурсів мережі Інтернет, індивідуальних розробок та досліджень тощо.

Основні висновки і рекомендації дисертаційної роботи Сverdлової Ю.О. науково обґрунтовані і достовірні. У них повною мірою знайшли відображення основні положення проведеного дослідження та можливі варіанти їх впровадження. Структура роботи відповідає поставленій меті і задачам дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів

Найбільш суттєвими науковими результатами, отриманими здобувачем особисто, є наступні.

1. Заслугує уваги дослідження автором теоретичних підходів до визначення економічної сутності соціального капіталу, який є специфічною системою зв'язків, що поєднує членів однієї або декількох суспільних груп для досягнення спільних цілей, та визначається загальноприйнятими нормами поведінки, спільними цінностями, типом культури, звичками й традиціями, рівнем довіри та взаєморозуміння. Він є ресурсом, який відіграє особливу роль в активізації функції людського капіталу як чинника міжнародної конкурентоспроможності (с. 13-24).

2. Науковий інтерес становить доповнення змісту та економічної сутності поняття інтелектуального капіталу, що включає знання, талант і професіоналізм, який в умовах розвитку економіки знань і зростання ролі нематеріального виробництва стає основним багатством і найбільш цінним ресурсом та домінуючим фактором зростання економіки і соціального розвитку, оскільки визначає темп, рівень розвитку і конкурентоспроможність національної економіки (с. 20-22).

3. Теоретичним здобутком автора є аналіз процесів формування соціальної політики ЄС та, виходячи з розвитку соціальних інститутів комунітарного рівня та реалізації принципів конвергенції і гармонізації соціальної політики, виокремлення семи її етапів, починаючи від запровадження мінімальних соціальних стандартів до виокремлення соціальної політики в самостійний напрям діяльності ЄЕС та визначення засад європейської соціальної моделі та її модернізації (с. 38-55).

4. Важливим здобутком дисертанта є аналіз впливу стану людського капіталу, зокрема, вищої освіти, професійної підготовки, здоров'я на інноваційний потенціал, інноваційний розвиток і глобальну

конкурентоспроможність, на основі використання методики розрахунку рангової кореляції Спірмена, що має практичну цінність (с. 124-133).

5. Практичний інтерес становить порівняльний аналіз результатів структурної трансформації країн Центрально-Східної Європи і України щодо соціально-економічних наслідків ринкових реформ та виявлення проблем, що потребують свого вирішення, зокрема, створення систем соціального захисту, що відповідає ринковому середовищу (с. 159-183).

6. В контексті ринкових трансформацій в Україні, зокрема, завершення формування ринкових інститутів, практичний інтерес становлять пропозиції автора щодо запровадження в країні механізмів та інструментів соціальної політики, зокрема, реформування системи пенсійного забезпечення; впровадження соціальних програм, спрямованих на підвищення добробуту, допомогу сім'ї; вдосконалення системи освіти і підвищення кваліфікації відповідно до вимог сучасного ринку праці (с. 184-199).

Теоретичне та практичне значення виконаного дисертаційного дослідження

Практичне значення дисертації Сverdloвої Ю.О. полягає у можливості використання пропозицій автора щодо створення засад реалізації концепції соціальної ринкової, конкурентоспроможної економіки. Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин Національного авіаційного університету у викладанні дисциплін "Європейська інтеграційна політика" та "Глобальні проблеми світового господарства і МЕН" (довідка від 30.03.2016 р. №70/15); у науковій роботі та навчальному процесі під час розробки навчальних програм та викладанні дисциплін "Європейські стратегії України", "Європейська інтеграційна політика" Державного вищого навчального закладу "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" (довідка від 30.03.2016 р. № 05/02-13-19/1).

Емпіричні результати та висновки дисертаційної роботи впроваджені у практичну діяльність і використані при підготовці аналітичних матеріалів (програм, пропозицій, заяв та проектів документів) Департаментом гуманітарної та соціальної політики Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка від 16.12.2015 р. №20532/0/2-15); Департаментом стратегічного планування та аналізу Міністерства соціальної політики України (довідка від 25.12.2015 р. №349/10/136-15); Федерацією профспілок України довідка від 30.03.2016 р. №54/01- 22/346); у законотворчій роботі над проектами законів та при підготовці слухань з питань науки і освіти, підготовці освітніх та наукових програм, рекомендацій, аналітичних матеріалів Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України (довідка від 17.03.2016 р. № 04-23/15-487).

Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відмічаючи цілісність і завершеність дисертаційного дослідження, автору можна надати деякі зауваження.

1. Характеризуючи формування систем соціального захисту в країнах Центрально-Східної Європи, автор відмічає необхідність впровадження нових видів соціального забезпечення та обслуговування, проте не називає, яких саме (с. 110), що було б корисним при створенні засад соціальної ринкової економіки в Україні.

2. Автор чітко не визначає умови, за яких можливе впровадження європейських соціальних стандартів в Україні, хоча неодноразово наголошує на їх необхідності (с. 112-115).

3. Характеризуючи сучасні європейські соціальні програми, слід було б вказати чинники, які на них впливають, зокрема, демографічні проблеми, старіння населення, інтенсивні міграційні процеси, уповільнення економічного росту та ін. (п.2.1).

4. Оцінюючи соціально-економічні показники країн ЄС (таб.2.7), слід було б вказати і на ступінь нерівності в різних соціально-економічних моделях, оскільки нерівність та бідність ведуть до виснаження людського капіталу та позначаються на його якості (с.126-127).

5. В розд.3.1 автор робить рекомендації щодо реформування соціальної сфери відповідно до потреб ринкової економіки, водночас не вказує, які саме реформи необхідні. За останні роки в країні було прийнято велику кількість законодавчих актів стосовно системи соціального захисту, тому доцільно було б вказати, які саме реформи ще не впроваджені.

Проте відмічені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки і цінності дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Дисертаційна робота Свердлової Юлії Олегівни «Людський капітал в стратегії конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу» є самостійним завершеним дослідженням, яке спрямоване на вирішення актуальної проблеми поглиблення науково-методичних положень та розробки практичних рекомендацій щодо розвитку людського капіталу як чинника підвищення конкурентоспроможності економіки України в умовах інтеграції у соціально-економічне середовище Європейського Союзу.

Наукові положення, висновки, практичні та методичні рекомендації достатньою мірою обгрунтовані та достовірні, характеризуються науковою новизною та мають прикладне значення. Основні наукові результати достатньо повно відображені у публікаціях автора, зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації та відображає основні положення роботи.

Зміст дисертації відповідає програмі спеціалізованої вченої ради зі спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Виходячи з вищезазначеного, представлена дисертаційна робота Сverdлової Юлії Олегівни «Людський капітал в стратегії конкурентоспроможності економіки Європейського Союзу» за змістом та оформленням відповідає вимогам МОН України пп. 9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного
торговельно-економічного університету

Г. В. Дугінець
Дугінець Г. В.
Міністерство освіти і науки України
Інститут економіки НАНУ
Г. В. Дугінець

